

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет имени Гоце Делчева,
г. Штип, С. Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 / 8-9 октябрия 2020 / 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЯ, КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 | 8-9 октябрия 2020 | 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Наташа Сарафова
Ирина Аржанова
Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование (5 ;
2020 ; Штип)

Зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција ФИЛКО
филологија, култура и образование, 8-9 октомври 2020, Штип = Сборник
статей / Пятая международная научная конференция ФИЛКО филология,
культура и образование, 8-9 октября 2020, Штип = Conference proceedings
/ Fifth International scientific conference FILKO philology, culture and
education, 8-9 October 2020, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”,
2021. - 465 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-787-2

1. Напор. ств. насл.

а) Културологија -- Собири

COBISS.MK-ID 52932613

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Алемпиевиќ (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалџшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Марија Рејес Ферер (Шпанија)
Технички секретар
Нагаша Сарафова
Јована Караниќиќ-Јосимовска
Ирина Аржанова
Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Ѓергиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татъяна Стояновска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Алемпиевич (Россия)
Татъяна А. Тернова (Россия)
Татъяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Мария Рейес Феррер (Испания)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чалышкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Ученый секретарь
Нагаша Сарафова
Йована Караникич-Йосимовска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Марьяна Розенфельд (русский язык)

Бильяна Иванова (английский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Наташа Сарафова

Ирина Аржанова

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Zhana Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Alempijevic (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Maria Reyes Ferrer (Spain)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Natasha Sarafova
Jovana Karanikic-Josimovska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov
Natasha Sarafova
Irina Arzhanova
Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faculty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Suzana R. Bunčić - ANDRIĆ'S EARLY STORIES WITH ELEMENTS OF ALLEGORY AND SATIRE	13
2. Катерина Видова - ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО УЛОГА НА ПРИЛОШКА ОПРЕДЕЛБА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ АНГЛИСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	19
3. Ана Витанова - Рингачева - СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС (НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)	27
4. Бранка Гривчевска - МОДУЛАЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА РОМАНОТ „ПАЛОМАР“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	33
5. Сашка Грујовска-Миланова - ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	43
6. Јованка Денкова - СОЦИЈАЛНИТЕ РАСКАЗИ НА АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ И БОРИС БОЈАЦИСКИ	49
7. Марија Ѓорѓиева Димова - ИНТЕРДИСКУРСИВНИТЕ ДИЈАЛОЗИ НА ЛИРИКАТА	57
8. Ивана Ѓорѓиева, Александар Нацов - ГАСТРОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	69
9. Биљана Иванова, Драгана Кузмановска, Снежана Кирова ПРЕДНОСТИ ПРИ УЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ОД НАЈМАЛА ВОЗРАСТ	75
10. Билјана Ивановска, Марија Кусевска, Цвета Мартиновска Банде ЈАЗИЧЕН КОРПУС НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	79
11. Лела Ивановска - КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	87
12. Natka Jankova Alagjovska - INTERCULTURAL COMMUNICATION CONGITION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN OUR COUNTRY AND ABROAD	95
13. Сашка Јовановска - УСВОЈУВАЊЕ ВТОР ЈАЗИК- ПЕДАГОШКА ГРАМАТИКА	105
14. Луси Караниколова-Чочоровска - „ПРОСВЕТИТЕЛСТВОТО ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ“ (ПРЕГЛЕД)	113
15. Карначук Ирина Јурьевна - ПОРЯДОК СЛОВ И ИНВЕРСИЈА КАК СПОСОБИ ВЪРАЖЕНИЯ ЕКСПРЕССИВНОСТИ	119
16. Милена Касапоска-Чадловска - ГРАМАТИКАТА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	123
17. Лидија Ковачева - ДЕМОНОЛОШКИТЕ ПРЕТСТАВИ КАЈ АСИРЦИТЕ И БАБИЛОНЦИТЕ	133
18. Славчо Ковилоски - ПРОТОТИПИ НА ЖЕНСКИ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И ФОЛКЛОРОТ ОД XIX ВЕК	141
19. Весна Кожинкова - РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТА ВО РОМАНОТ „МЕМОАРИТЕ НА АЛБЕРТ АЛНШТАН“ ОД КИРЕ ИЛИЕВСКИ	149

20. Кристина Костова, Марија Крстева, Наталија Попзарјева, Крсте Илиев, Драган Донеv - ДРАМАТА ВО СРЕДЕН ВЕК КАКО ОСНОВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ НА КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО АНГЛИЈА	155
21. Мирјана Коцалева, Александра Стојанова, Билјана Златановска, Наташа Стојковиќ - ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ МЕТОДИ НА УЧЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ	163
22. Весна Коцева - ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП	169
23. Весна Коцева, Марија Тодорова - ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ	177
24. Даниела Коцева, Шукрије Барути, Снежана Мирасчиева - ЈАЗИКОТ И ГОВОРОТ ВО ФУНКЦИЈА НА ОПШТЕСТВЕНА И ИНДИВИДУАЛНА АДАПТАЦИЈА	183
25. Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева - РЕФЛЕКСИЈАТА НА ОДДЕЛНИ ТЕЛЕВИЗИСКИ СОДРЖИНИ И ПОЈАВАТА НА НАСИЛСТВО КАЈ ДЕЦАТА	191
26. Драгана Кузмановска, Лидија Ристова, Биљана Иванова МОЌТА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО СВЕТОТ НА РЕКЛАМИТЕ	199
27. Marija Kusevska - WHERE DIRECTNESS AND INDIRECTNESS RESIDE	207
28. Лидија Лумпова - СООТНОШЕНИЕ ГОЛОСА АВТОРА И ГОЛОСОВ ГЕРОЕВ В ХУДОЖЕСТВЕННИХ СИСТЕМАХ ТОЛСТОГО И ДОСТОЕВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА -ЭПОПЕИ Л.Н. ТОЛСТОГО «ВОЙНА И МИР», РОМАНОВ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ», «ИДИОТ», «БРАТЪЯ КАРАМАЗОВЫ»)	215
29. Ранко Младеноски - ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	223
30. К.А. Нагина - ТВОРЧЕСТВО Л.Н. ТОЛСТОГО В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	233
31. Георгий Недюрмагомедов - ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПРЕДМЕТНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	241
32. Першина Татьяна Ивановна - ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ	247
33. Мария Попова - РОЛЬ И ФУНКЦИИ МУЗЕЕВ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ГУМАНИТАРИЯ	253
34. Vesna Prodanovska-Poposka - ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION: AN OVERVIEW OF A SET OF EXERCISES FOR IMPROVING ENGLISH LONG /i:/ AND /u:/ VOWELS	259
35. Цветанка Ристова Магловска, Младен Мицевски ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ КАКО АЛАТКА ЗА ИНСПИРИРАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	265
36. Петја Рогич, Драган Донеv - МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО БУГАРСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА „ВУЈКО ВАЊА“ ОД АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ ВО ОДНОС НА МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО СРПСКИОТ ПРЕВОД	273

37. Наташа Сарафова - ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ ВРЗ ВИДЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ КНИЖЕВНОСТИ (Пример : Норвешка книжевност)	281
38. Наташа Сарафова, Марица Тасевска - АСПЕКТИ НА КНИЖЕВНИТЕ ИНДУСТРИИ ВО НОРВЕШКА	291
39. Simona Serafimovska - STRUCTURE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT THE UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	297
40. Елена Владимировна Сидорова - ЛОГИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННЫХ РАБОТАХ УЧАЩИХСЯ	305
41. Александра Стојанова, Мирјана Коцалева, Наташа Стојковиќ, Билјана Златановска - ПРИМЕНА НА VARK МОДЕЛОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА УЧЕЊЕ	311
42. Анета Стојановска-Стефанова, Марија Магдинчева-Шопова - ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ПОЛИТИЧКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ЗА ДРЖАВИТЕ	319
43. Aleksandra P. Taneska, Blagojka Zdravkovska-Adamova CREATING SYLLABUS AND DEVELOPING GRADING CRITERIA FOR MACEDONIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT SEEU ACCORDING TO NEEDS BASED ANALYSIS	327
44. Ольга Тихонова - И.В. ГЁТЕ КАК КИНОПЕРСОНАЖ: К ПРОБЛЕМЕ ДИАЛОГА ЛИТЕРАТУРЫ И КИНО	337
45. Марија Тодорова, Весна Продановска-Попоска - ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА ШПАНСКИОТ И НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	345
46. Емилија Тодоровиќ - ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: УЧЕЊЕ ПРЕКУ РАБОТА-НОВ КОНЦЕПТ ЗА ПРАКТИЧНА ОБУКА ВО ТЕХНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	351
47. Elena Trajanovska, Maja Gjurovikj, Biljana Ivanova - STANDARDS-BASED EDUCATION IN ACHIEVING LANGUAGE INTEROPERABILITY	357
48. Nina S. Ćeklić - NARRATIVE-STYLISTIC FEATURES IN THE NOVEL LETTERS TO DANILO KIŠ BY FILIP GAJIĆ	365
49. Уљянова Марина Алексеевна - ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА ВЗГЛЯД	373
50. Славица Урумова-Марковска - ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ	383
51. С.Н. Филошкина, Ж.А. Борискина - АВТОР В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КНИГИ Г. ГРИНА “Getting to Know the General. The Story of an Involvement”, 1984.)	391
52. Наталија Хабарова - АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ	397
53. Ольга Швецова - ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ «ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ» А.С. МАКАРЕНКО	407
54. Васко Шутаров - КУЛТУРА И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	415

ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ

Весна Коцева¹, Марија Тодорова²

¹д-р, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип,
E-mail адреса: vesna.koceva@ugd.edu.mk

²м-р, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип,
E-mail адреса: marija.todorova@ugd.edu.mk

Апстракт

Трудот претставува теориска интерпретација на карактеристиките на природниот пристап на Крешен и Терел кој е заснован врз теорија за усвојување на јазикот според која јазикот се усвојува кога ученикот е изложен на разбирлив и интересен инпут кој е малку над нивото на познавање на јазикот на кое се наоѓа тој, во услови на низок афективен филтер. Во воведниот дел накратко се опишуваат основните карактеристики на комуникативниот пристап. Во продолжение се разгледуваат ставовите на Крешен и Терел и се претставуваат основните начела врз кои се базира природниот пристап. Се дава кратко објаснување на хипотезата на учење, односно усвојување, хипотезата на монитор, хипотезата на природен редослед, хипотезата на инпут и хипотезата на афективен филтер. Во завршетокот на трудот се констатира дека Крешеновата теорија за усвојување и учење на јазикот претставува еден од првите обиди, теоретски да се оформи размислувањето за усвојувањето на јазикот.

Клучни зборови: Крешен, комуникативен пристап, усвојување, странски јазик, граматика

1. Вовед

Континуитетот во развојот на методолошките постапки кои се применуваат во наставата по странски јазик се одржува поради фактот што секој нов метод кој се воведува се темели врз некој претходен, врз општите и вечно важечки претпоставки кои се заеднички за сите методи. Имено, разбирањето на текстот напишан на странскиот јазик кој се изучува било цел на граматичко-преведувачкиот метод, а разбирањето на странскиот јазик е, исто така, една од целите кои си ги поставува и директниот метод кој е дијаметрално спротивен во однос на претходно споменатиот метод (Точанац-Миливојев, 1997: 5).

Комуникативниот пристап ги обединува предностите на сите претходни методи и става акцент на функционалниот аспект на јазикот, на неговата употреба во секојдневните ситуации со цел да се постигне комуникативна компетенција. Дobar повод за воведување на комуникативниот пристап според Тановиќ е големиот недостаток на граматичко-преведувачкиот метод, односно фактот дека со овој метод е запоставено усвојувањето на јазикот во неговата примарна комуникативна функција (Tanović, 1985: 64). Во рамките на овој пристап постојат повеќе концептуални приоди кои ја третираат комуникацијата како

суштинска активност во учењето на јазикот со цел да се стекнат комуникативни компетенции. Се смета дека учениците треба да ги познаваат правилата на употреба со цел во одредена ситуација соодветно да продуцираат јазик и да ги познаваат стратегиите кои овозможуваат успешна комуникација. Овој пристап се фокусира на јазикот кој се користи во секојдневната комуникација, односно на функционалниот аспект на јазикот, а помалку на формалните структури. Основните принципи на овој пристап се дека учењето на јазикот настанува како резултат на активности кои вклучуваат вистинска комуникација и кои имаат значење за учениците (Richards & Rodgers, 2001: 161).

2. Природниот пристап на Крешен и Терел

Еден од комуникативните пристапи е *природниот пристап* (анг. The Natural Approach) на Крешен и Терел (Krashen & Terrell, 1983) кој е заснован врз теорија за усвојување на јазикот според која јазикот се усвојува кога ученикот е изложен на разбирлив и интересен инпут кој е малку над нивото на познавање на јазикот на кое се наоѓа тој, во услови на низок афективен филтер, односно кога ученикот е релаксиран и се чувствува сигурно. Бидејќи вниманието е свртено кон значењето на пораката, а не кон нејзината форма, Крешен и Терел тврдат дека за остварување на комуникацијата најважно е учениците да го разберат значењето на зборовите кои им се упатени. Според тоа, усвојувањето на јазикот нема да се случи без разбирање на вокабуларот, односно совладувањето на морфологијата и на синтаксата зависи од тоа дали инпутот е разбирлив, а разбирливоста е директно поврзана со способноста да се препознае значењето на клучните елементи во исказот (Krashen & Terrell, 1983: 155). Нивната книга „*Природен пристап: Усвојување на јазикот во училишница*“ (анг. The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom) привлекува големо внимание и има значителна популарност. Првиот дел од книгата е напишан од Крешен и во него тој ги опишува теоретските основи што веќе се начнати во два претходни негови труда (Krashen, 1981; 1982), а вториот дел е напишан од Терел и содржи практични совети наменети за наставниците. Крешен и Терел го сместуваат природниот пристап во правецот на таканаречените „традиционални“ пристапи на настава кои се базираат врз употребата на целниот јазик во комуникативни ситуации без примена на мајчиниот јазик, подразбирајќи ја, секако, и граматичката анализа. Овие пристапи од страна на авторите се наречени *природни, психолошки, фонетски, нови, реформистички, директни, аналитички, имитирачки итн.*¹ (Krashen & Terrell, 1983: 9).

Двајцата автори, значи, го приближуваат *природниот пристап* до *природниот метод* што претставува друг термин со кој кон крајот на минатиот век се означува *директниот метод* (Richards & Rodgers, 2001: 129), но ги нагласуваат и суштинските разлики. *Природниот пристап* во презентацијата на Крешен и Терел, за разлика од *природниот метод* (директниот), им дава голема важност на монолотот на наставникот, на директното повторување и на формалните прашања и одговори, а помалку внимание ѝ посветува на способноста за продукција на реченици на целниот јазик.

Според Крешен, граматиката не треба воопшто да се учи, бидејќи учениците, под услов да добијат богат, разбирлив и значенски инпут на странскиот јазик кој го учат, самите ја совладуваат граматиката.

¹ „natural, psychological, phonetic, new, reform, direct, analytic, imitative and so forth“.

Крешен ја објаснува граматиката на два начини.

Прво, според него, граматиката може да го означува „мониторот“, односно *оној дел од внатрешниот систем на ученикот којшто се чини дека е одговорен за свесното процесирање на јазикот* (Dulay, Burt & Krashen, 1985: 99). Сепак, функционирањето на *мониторот* е условено од времето коешто ученикот го има на располагање. Ова значи дека ученикот може да го користи *мониторот* во писмената продукција или во планираниот говор, но не и во спонтаниот говор. Употребата на *мониторот* е дел од учењето, а не од спонтаното усвојување на јазикот кое Крешен го смета за единствен и вистински начин да се научи еден странски јазик.

Како второ, терминот *граматика* може да се однесува и на наставниот предмет којшто се учи. Крешен нагласува дека наставата по граматика може да доведе до учење само ако на часот се користи целниот јазик како јазик со кој се поучува и ако учениците и наставникот покажуваат посебен интерес за граматиката. Во тој случај, наставникот, зборувајќи за граматиката, им нуди на учениците разбирлив и значенски инпут. Афективниот филтер е низок, бидејќи учениците се фокусирани на значењето, а не на јазикот со кој се поучува. Иако учениците веруваат дека учат преку пораката која им се пренесува, всушност, тие учат преку јазикот кој се користи на часот (Duso, 2007: 36).

Крешен и Терел тврдат дека зборовите го чинат јазикот и дека информациите потекнуваат, пред сè, од вокабуларот, а не од граматиката.

Нивниот пристап е наречен „природен“ затоа што, од една страна, го запоставува учењето на граматиката и затоа што, од друга страна, јазикот се поучува следејќи етапи и принципи кои се својствени за „природното“ усвојување на ученикот кој учи спонтано (Giunchi, 2002: 123-124).

Основните начела врз кои се базира овој пристап се: хипотезата на учење, односно усвојување, хипотезата на монитор, хипотезата на природен редослед, хипотезата на инпут и хипотезата на афективен филтер.

Првата хипотеза се однесува на двата различни процеси на учење, односно на усвојувањето како спонтан, индиректен и несвесен процес, и на учењето кое е директно, свесно и институционализирано.

Според хипотезата на монитор, усвоениот систем овозможува да се зборува лесно и течно, како и интуитивно да се вреднува точноста на она што се говори, додека научениот систем функционира како монитор (Dulay et al., 1982; Krashen, 1985; Krashen & Terrell, 1983). Кога се зборува или кога се пишува на странски јазик се произведуваат искази тргнувајќи од усвоениот систем и, истовремено или последователно, граматичкото знаење функционира како монитор за да го контролира или, евентуално, да го коригира исказот. За да може мониторот да се применува успешно, потребни се три услови: говорителот треба да има доволно време на располагање, бидејќи во брзата комуникација концентрирањето на правилата може да предизвика попречување или прекинување на комуникацијата; говорителот во комуникацијата треба да го насочи вниманието повеќе на содржината отколку на формата, односно треба да биде *фокусиран на формата* (анг. *focused on form*) и, како последно, говорителот треба да поседува добро познавање на граматичките правила за да може да ги применува како монитор (Krashen & Terrell, 1983).

Според хипотезата на природниот редослед, правилата во еден јазик се усвојуваат по природен редослед кој не зависи од мајчиниот јазик на ученикот

или од редоследот според кој се презентираат правилата на часот (Krashen & Terrell, 1983).

Четвртата хипотеза се однесува на претпоставката дека усвојувањето на јазикот настанува преку разбирање на инпут кој е на ниво повисоко од нивото кое го поседува говорителот. Оној што учи странски јазик тргнува од едно ниво (појдовна компетенција) и стигнува до ниво $i+1$. Напредувањето во следните нивоа се одвива преку разбирање на инпут кој вклучува елементи од јазикот од следното ниво (Krashen, 1985: 4).

Хипотезата на афективен филтер се однесува на фактот дека успехот во усвојувањето на јазикот зависи од емотивно-афективната состојба на ученикот која може да го олесни или да го отежни усвојувањето (Krashen, 1985; Krashen & Terrell, 1983). Оваа хипотеза се базира врз резултатите од едно истражување (Krashen & Terrell, 1983) според кое се утврдени три афективни основни варијабли кои може да влијаат врз процесот на усвојување на јазикот, а тоа се мотивацијата, вербата во себеси и вознемиреноста. Афективниот филтер може да функционира како бариера која оневозможува да се примени јазичниот инпут понуден од средината, иако е лесно разбирлив. Истражувањето покажало дека кога филтерот е активен, иако ученикот може да ја разбере пораката, усвојувањето на јазикот е потешко, додека кога филтерот е на ниско ниво ученикот е поприемчив за инпутот, помотивиран, посигурен во интеракцијата и инпутот допира подлабоко до него. Крешен (Krashen, 1985) тврди дека афективниот филтер е ограничен кај децата и дека се зголемува со возраста, на пример во форма на срам или страв и го попречува усвојувањето. Поради ова, според научникот, постојат разлики во усвојувањето кои се однесуваат на возраста поради што децата го усвојуваат јазикот подобро и подолго паметат за разлика од возрасните.

Како резултат на петте хипотези на Крешен се појавиле различни пристапи во наставата. Како прво, од хипотезата на инпутот следува дека на ученикот треба да му се понуди поголем квантитет на разбирлив инпут. Бидејќи во училиницата учениците се на различно ниво, наставникот треба да го приспособи инпутот на повеќе нивоа $i+1$ и на начин којшто ќе овозможи кај сите ученици да се активира процесот на разбирање и усвојување. Или, накратко, неопходно е наставникот да го регулира и контролира инпутот. Наставникот не треба да ги принудува учениците да зборуваат или да пишуваат на странскиот јазик сè додека не се чувствуваат подготвени да го направат тоа спонтано, односно додека не го надминат т.н. „тивок период“. Поради тоа, на почетокот странскиот јазик се користи само од страна на наставникот, додека учениците можат да го користат мајчиниот јазик. Кога учениците ќе се почувствуваат подготвени можат да се вклучат во активностите од комуникативен тип. Наставникот треба да го насочи вниманието на учениците на комуникацијата, да избегнува да ги коригира оние грешки кои не го попречуваат разбирањето на она што учениците го говорат. Сè она што оди во прилог на комуникацијата е важно како, на пример, визуелните помагала и изложувањето на голема количина на вокабулар, а не на граматика. Кога зборуваме за афективниот филтер, јасно е дека ученикот треба да се концентрира на активностите кои се однесуваат на комуникацијата, а не на јазичната форма. Значи, освен соодветниот инпут, во училиницата треба да има смирена атмосфера со цел да се намали афективниот филтер и нивото на вознемиреност (Rizzardi & Barsi, 2005).

На првите часови потребно е да се стави акцент на инпутот кој треба да биде разбирлив за учениците со цел тие да можат да одговорат или да реагираат без да зборуваат, на пример со техниката на целосен физички одговор. На тој начин учениците можат да се концентрираат, пред сè, на разбирањето, а не на формулирањето на одговори. По почетните неколку часа фокусирани на разбирлив инпут, спонтано се преминува од одговори со гестови или со *да* и *не* кон продукција на зборови. Оваа почетна фаза на продукција на зборови е наречена *фаза на еден збор* (анг. one-word stage). Значи, наставникот воведува активности за разбирање кои постепено стануваат посложени на морфолошко, синтаксичко и лексичко ниво (Rizzardi & Barsi, 2005). По почетната фаза која е посветена само на разбирањето, многу ученици веќе се способни да ги прошират своите одговори продуцирајќи кратки реченици. Не се предвидени посебни активности за совладување на изговорот, бидејќи се смета дека изговорот ќе се подобри со вежбањето. Многу е важно темите кои се работат на час да бидат интересни и значенски со цел вниманието на учениците да се фокусира на содржината, а не на формата. Преку оваа активност наставникот воведува нови зборови, нуди нов инпут преку кој учениците ќе го усвојат странскиот јазик, создава услови за да можат учениците да комуницираат и пренесува чувство на поврзаност и припадност кон групата со цел да се намали афективниот филтер. Крешен и Терел сметаат дека овие активности се основни и многу важни за да можат учениците да ги разберат изворните говорители и да ги искажат сопствените желби и потреби. Двајцата научници советуваат да се избегнуваат усни граматички објаснувања на часот, бидејќи го одземаат времето предвидено за активностите за усвојување и препорачуваат да не се започнува со активности за учење сè додека учениците не започнат да продуцираат барем кратки реченици. Усното разјаснување на граматиката е дозволено само ако се користи странскиот јазик и под услов учениците да се на ниво да го разберат тоа објаснување. Се предлага да се користи граматички текст надвор од времето предвидено за час, само ако учениците чувствуваат потреба да го продлабочат знаењето кое до тогаш го добиле (Krashen & Terrell, 1983).

Врз основа на наведените хипотези Крешен ги воспоставува принципите на усвојување на странскиот јазик. Крешен смета дека разбирањето секогаш ѝ претходи на јазичната продукција којашто, според Крешен, се одвива во фази кои се слични на усвојувањето на мајчиниот јазик, односно се почнува со невербална комуникација, се преминува кон одговори со еден збор, потоа одговори со два-три збора, фразни конструкции, реченични конструкции, па сè до сложен дискурс.

Она што е „природно“ во природниот пристап е дека учениците не се обврзани на вербална комуникација сè додека не бидат подготвени за тоа. Според природниот пристап, комуникацијата е основна цел на наставата по странски јазик, односно се инсистира на речовитост, а не на граматичка точност, додека наставата и наставните активности се насочени кон намалување на афективниот филтер на ученикот (Kitic, 2000: 31).

Овој пристап имал значајна примена во САД, иако постојат многу сомнежи во врска со неговата валидност, пред сè, поради тоа што позитивните резултати предложени од авторите не се потврдени од научни истражувања. Сепак, отсуството на докази не може да го оспори големиот придонес што го дала теоријата на Крешен во модерната методика на настава по странски јазик, особено со формулирањето на петте хипотези.

3. Заклучок

Кршеновата теорија за усвојување и учење на јазикот претставува еден од првите обиди, теоретски да се оформи размислувањето за усвојувањето на јазикот. Можеме да констатираме дека ставовите на Кршен се карактеризираат со оригиналност и, пред сè, со инспиративност и поради тоа и ден денес се дискутира за нив, се критикуваат, се оспоруваат или се поддржуваат. Иако се дискутабилни, како од термилошка, така и од методолошка природа, во секој случај,

Кршеновите ставови се широко прифатени и поттикнале многу промени во начинот на предавање на странските јазици. Можеме да утврдиме дека, иако постојат сериозни пропусти во Кршеновата теорија, тоа не значи дека Кршен греша во неговите препораки за спроведување на наставата по странски јазик.

Библиографија

1. Точанац-Миливојев, Д. (1997). *Методe у настави и учењу страног језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. *
3. Dulay, H., Burt, M. K., & Krashen, S. D. (1982). *Language two*. Rowley, MA: Newbury House.
4. Dulay, H., Burt, M., & Krashen, S. (1985). *La seconda lingua*. Bologna: Il Mulino.
5. Duso, E. M. (2007). *Dalla teoria alla pratica: la grammatica nella classe di italiano L2*. Roma: ARACNE editrice.
6. Giunchi, P. (2002). *Introduzione all'acquisizione delle lingue*. Roma: Edizioni Lettere e Filosofia - La Sapienza.
7. Kitic, S. (2000). *Komparativna studija usvojenosti reda reči u engleskom jeziku kod srpskih i mađarskih učenika*. Преземено 27. август 2012., од <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001117/01/123.pdf>.
8. Krashen, S. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Oxford: Pergamon Press.
9. Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
10. Krashen, S. (1985). *The input hypothesis. Issues and implications*. London: Longman.
11. Krashen, S., & Terrell, T. (1983). *The natural approach*. Oxford: Pergamon Press.
12. Richards, J., & Rodgers, T. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Rizzardi, M. C., & Barsi, M. (2005). *Metodi in classe per insegnare la lingua straniera*. Milano: LED Edizioni Universitarie.
14. Tanović, I. (1985). *Prevođenje u nastavi stranih jezika*. Sarajevski slavistički dani, 1, 63-68.